

HAYVON NOMLARINING LINGVOMADANIY VA STILISTIK TAHLILI

Nurullayeva Hulkar

Po'latova Dinara

Fakultet: Xorijiy til va adabiyot (Ingliz tili)

Kurs: 4-bosqich

Fan: Tarjima nazariyasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi hayvon nomlarining lingvomadaniy mazmuni, konnotativ xususiyatlari hamda stilistik vazifalari qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Hayvon nomlari nafaqat biologik obyektlarni ifodalovchi leksik birliklar, balki xalqning mentaliteti, madaniy qadriyatlari va estetik qarashlarini aks ettiruvchi muhim madaniy kodlar hisoblanadi. Tadqiqot davomida tanlangan hayvon nomlarining ijobiy, salbiy va neytral konnotatsiyalari, ularning badiiy, publitsistik va so'zlashuv nutqida qo'llanilishi hamda tarjimada yuzaga keladigan lingvomadaniy muammolar yoritiladi. Natijalar hayvon nomlarini tarjima qilishda lug'aviy moslik bilan bir qatorda madaniy va kontekstual moslikni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: lingvomadaniyat, hayvon nomlari, konnotatsiya, stilistika, tarjima, metafora

Kirish

Til va madaniyat o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, bu aloqadorlik ayniqsa hayvon nomlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Har bir xalq hayvonot olamini o'z milliy tajribasi, tarixiy qarashlari va madaniy stereotiplari asosida idrok etadi. Shu sababli hayvon nomlari ko'pincha ramziy, baholovchi va metaforik ma'nolarga ega bo'lib, badiiy va so'zlashuv nutqida muhim stilistik vazifani bajaradi.

Ingliz va o'zbek tillarida ayrim hayvon nomlari o'xshash konnotatsiyaga ega bo'lsa, ba'zilarida keskin farqlar kuzatiladi. Bu esa tarjima jarayonida muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltirib, tarjimondan lingvomadaniy kompetensiyani talab

etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot qiyosiy-tahliliy metod asosida olib borildi. Tanlangan hayvon nomlari quyidagi mezonlar asosida tahlil qilindi:

lingvomadaniy mazmuni;

ijobiy, salbiy va neytral konnotatsiyalari;

stilistik funksiyasi;

tarjimada ifodalanish usullari.

Misollar korpus materiallari, badiiy va publitsistik matnlardan olindi.

Hayvon nomlarining lingvomadaniy va stilistik tahlili

Fox / Tulki

Konnotatsiya: Ingliz tilida fox zukkolik va ayyorlik ramzi bo'lsa, o'zbek tilida tulki ko'proq makkorlik va aldov bilan bog'lanadi.

Stilistik ishlatilishi: Kinoyaviy va baholovchi nutqda.

Tarjimadagi xususiyat: Konnotatsiya qisman mos tushadi, ammo salbiy ohang kuchliroq.

Lion / Sher

Konnotatsiya: Har ikki tilda jasorat, kuch va yetakchilik timsoli.

Stilistik ishlatilishi: Badiiy va publitsistik matnlarda ramziy obraz sifatida.

Tarjimadagi xususiyat: Ekvivalent tarjima imkoniyati yuqori.

Cat / Mushuk

Konnotatsiya: Ingliz tilida cat mustaqillik va ayyorlikni, o'zbek tilida mushuk esa yuvoshlik va chaqqonlikni ifodalaydi.

Stilistik ishlatilishi: So'zlashuv va badiiy nutqda.

Tarjimadagi xususiyat: Kontekstga qarab izoh talab qilinishi mumkin.

Wolf / Bo'ri

Konnotatsiya: Ingliz tilida wolf salbiy — xavf va yovuzlik ramzi; o'zbek tilida bo'ri jasorat va kuch timsoli.

Stilistik ishlatilishi: Ramziy va mifologik matnlarda.

Tarjimadagi muammo: Madaniy tafovut sababli konnotatsiya o'zgaradi.

Bear / Ayiq

Konnotatsiya: Har ikki tilda qo'pol va kuchli obraz.

Stilistik ishlatilishi: Kinoyaviy va baholovchi nutqda.

Tarjimadagi xususiyat: Funksional moslik saqlanadi.

Eagle / Burgut

Konnotatsiya: Ijobiy — erkinlik, qudrat va yuksaklik ramzi.

Stilistik ishlatilishi: Rasmiy va ramziy matnlarda.

Tarjimadagi xususiyat: To'liq ekvivalent.

Rat / Kalamush

Konnotatsiya: Har ikki tilda salbiy — xiyonat va pastkashlik.

Stilistik ishlatilishi: Haqoratli va tanqidiy nutqda.

Tarjimadagi xususiyat: Konnotatsiya mos tushadi.

Deer / Kiyik

Konnotatsiya: Muloyimlik, noziklik va beg'uborlik ramzi.

Stilistik ishlatilishi: She'riy va badiiy matnlarda.

Tarjimadagi xususiyat: Madaniy jihatdan yaqin.

Crow / Qarg'a

Konnotatsiya: Har ikki tilda salbiy — yomon xabar yoki o'lim belgisi.

Stilistik ishlatilishi: Folklor va mifologik matnlarda.

Turtle / Toshbaqa

Konnotatsiya: Ingliz tilida sabr va sekinlik, o'zbek tilida sustlik ramzi.

Stilistik ishlatilishi: O'rgatuvchi va kinoyaviy nutqda.

Tarjimadagi muammo: Baholovchi ohang farqlanishi mumkin.

Xulosa

Hayvon nomlari lingvomadaniy jihatdan boy leksik birliklar bo'lib, ular xalqning dunyoqarashi va madaniy qadriyatlarini aks ettiradi. Ingliz va o'zbek tillarida ayrim hayvon nomlari o'xshash konnotatsiyaga ega bo'lsa-da, ko'plab hollarda madaniy tafovutlar tarjimada muammolarni yuzaga keltiradi.

Shu bois tarjimon hayvon nomlarini tarjima qilishda faqat lug'aviy moslik bilan cheklanmasdan, ularning kontekstual, stilistik va madaniy ma'nolarini ham

hisobga olishi lozim. Bu yondashuv madaniyatlararo muloqot samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation. Amsterdam: John Benjamins.
2. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. London: Prentice Hall.
3. Baker, M. (2011). In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge.
4. Katan, D. (2004). Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators. St. Jerome Publishing.
5. House, J. (2015). Translation Quality Assessment: Past and Present. Routledge.
6. Nurullayeva, H. (2025). Hayvon nomlarining lingvomadaniy va stilistik tahlili. Xorijiy til va adabiyot fakulteti, 4-bosqich, Toshkent.
7. Crystal, D. (2003). English as a Global Language. Cambridge: Cambridge University Press.
8. Larson, M. L. (1998). Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence. Lanham: University Press of America.
9. Qodirov, P. (1978). Yulduzli tunlar. Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi Adabiyot va Sanʼat nashriyoti.
10. Leech, G., & Svartvik, J. (2002). A Communicative Grammar of English. London: Longman.